

Hva er smart spesialisering, og hvorfor skal regionale myndigheter ha en strategi for det?

Seniorforsker Håkon Finne, SINTEF

Seniorforsker Åge Mariussen, Nordlandsforskning

Smart spesialiserings-skolen i Nordland

1. samling

Nordland kultursenter, Bodø, 2017-09-12

Kurset og dagen i dag

- Hensikt: å styrke kompetansegrunnlaget for implementering av fylkets strategi(er)
- Kurset går over fire samlinger fram til jul
- Arbeidsformer
 - I samlingene: forelesninger, refleksjonsarbeid
 - Mellom samlingene: gruppearbeid som går gjennom hele semesteret, veiledning
- I dag:
 - 10:00 – 12:00 To forelesninger, en om smart spesialisering og en om strategiarbeid for smart spesialisering
 - 12:00 – 13:00 Lunsj
 - 13:00 – 14:30 Forberedelse til gruppeoppgavene
- Gjennomgangsfigurer i høst
 - Seniorforsker Håkon Finne, SINTEF
 - Seniorforsker Åge Mariussen, Nordlandsforskning

Hovedargument i dette innlegget

- En regional **strategi for smart spesialisering (S3)** er en strategi for bærekraftig **vekst** i regionen
- Strategiens innretning bør variere etter hvilken **fase** de respektive spesialiseringer er inne i:
 - etablering av **nye** utviklingsspor
 - fornyelse** av eksisterende utviklingsspor
 - forlengelse** av eksisterende utviklingsspor
- S3 er smart, ikke bare i betydningen økt vekt på **forskning**, men smart i betydningen ta utgangspunkt i regionens egne forutsetninger (eller **stedsbasert**) og i betydningen å gi offentlig **regi** til **entreprenørielle oppdagelsesprosesser**
- Alt dette forutsetter en forståelse av "spesialisering", "smart" og "strategi" for å kunne integrere gammel erfaring og ny innsikt i strategiarbeidet

Spesialisering på bedrifts- og regionnivå

- Velkjent at **bedrifter** kan få konkurransefortrinn ved å spesialisere seg
- Kan også **regioner** få bedre utviklingsvilkår ved å spesialisere seg?
 - Naturressurser
 - Global konkurranse – og allikevel overlever regioner i høykostland
 - Hvor sterk spesialisering – må bedriftene være spesialiserte? Må alle være med?
 - Konkurransefortrinn som er vanskelig å kopiere
- Ressursgrunnlaget for vellykket regional spesialisering (ikke bare næringsstruktur)
 - Naturressurser, kunnskaper
 - Lokale underleverandører, konkurranse og tillitsbasert samhandling
 - Institusjonelle koblinger som opprettholder spesialiseringen
 - Tett sammenkobling i et **domene** (kompetanse x nisje x interessenter)
 - Stivhengighet og tydelige **utviklingsspor**

Spesialisering er en prosess, ikke en tilstand

- Rask innovasjonstakt hos konkurrenter – få spesialiteter som kan gi varige fortrinn
- Spesialisering en evigvarende utviklingsprosess, med mange momenter
- Spesialiseringen setter spor etter seg i næringsstruktur, eierstruktur, foretrukne teknologivalg, utdanningstilbud, finansiell kompetanse, ...
- Husk: Ikke all næringsutvikling eller innovasjon er en del av en regional spesialisering

Tre hovedfaser i regional spesialisering

- Framvekst av **nye** regionale utviklingsspor:
 - Framvekst av en ny kjerne med konkurransedyktige spesialiteter i regionen
 - Krevende prosesser, gjerne nye næringer eller kombinasjoner
- **Fornyelse** av eksisterende regionale utviklingsspor:
 - Videreutvikling av konkurransefortrinnet gjennom innovasjon, differensiering og institusjonalisering, klyngeforsterking, ...
 - Normaltilstand i regioner i utvikling
- **Forlengelse** av eksisterende regionale utviklingsspor:
 - Mulig innlåsing i godt fungerende løsninger og praksiser som blir utkonkurrert av nye løsninger i andre regioner
 - Resulterer etter hvert i stagnasjon

Entreprenørielle oppdagelsesprosesser

- Bedrifter har to vidt forskjellige måter å forholde seg til nyvinninger på:
 - Explore – **utforske** dem for å se om de kan bli nyttige
 - Exploit – **utnytte** muligheter som andre allerede har utforsket
- Utforskingen kan tas enda et skritt ut i det ukjente – **oppdage** det som er verdt å utforske
- Både forskning, utvikling, eksperimentering, innovasjon, mobilisering, relasjonsbygging og andre aktiviteter kan inngå i en slik oppdagelsesprosess
- Entreprenørielle oppdagelsesprosesser på mikroplan er bedrifters leting etter mulige nyvinninger utenfor økonomien som kan utvikles til noe å tjene penger på
- På makroplan (regionalt eller nasjonalt) er entreprenørielle oppdagelsesprosesser mer kollektive og **samskapende**, med skiftende organisering og lederskap, kan i ytterste konsekvens lede til en ny regional identitet (selvoppdagelse)
- De store oppdagelsesprosessene er sterkest knyttet til utvikling av domener som kan gi nye utviklingsspor for regionen – **satsplanker for ny vekst**

Smart spesialisering

- Mer forskning
 - Stadig mer næringsutvikling er drevet av nyvinninger i forskning ("utenfor økonomien")
 - Regional spesialisering også i forskningen?
- Utgangspunkt i regionens egne forutsetninger
 - Beslektet variasjon** (i kunnskapsgrunnlag og praksis) et Columbi egg: som regel et bedre utgangspunkt for differensiering og for utvikling av nye spor
 - Stedsbasert utvikling kan gi bedre forankring
- Offentlig regi til utvalgte entreprenørielle oppdagelsesprosesser
 - Langt fra alle regionale spesialiseringsprosesser går av seg selv
 - Mange prosesser krever ikke bare trippel – men **kvadrupel helix** (4H)

Hvor butter det mot, hva er virkemidlene?

- Enkeltbedrifter er gjennomgående for risikoaverse til å drive eget innovasjonsarbeid
 - Bedrifter får risikoavlastning for en del investeringer i FoU og innovasjon
- Forskningsarbeid kaster av seg på porteføljenivå, men umulig å vite i forkant hvor
 - FoU drives i spesialiserte organisasjoner med mye offentlig finansiering
- Forskningsinstitusjoner, offentlig sektor og bedrifter jobber innenfor hver sin institusjonelle logikk, koblinger (trippel helix-samspill) er vanskelig
 - En stor tilvekst av moderne 'gartnerinstitusjoner' med ulik suksess
- Bedrifter som går foran, løper størst risiko, men mange vil følge etter
 - Virkelig avhengig av frontbedriftenes strategi
- Risikovillige entreprenører som ser muligheter i større nyskapinger, avstår ofte fra å utforske muligheter som krever komplekse samspill for å lykkes
 - Her trengs regi til samspill som kan overkomme fragmenteringen, flere aktører med i oppdagelsesprosessene

Hvor butter det mot – ikke bare "de andre"

- Offentlig sektor er ikke mindre spesialisert enn privat sektor
- Spesialisering og regelstyring er effektivt – så lenge forutsetningene ikke endrer seg
- Fragmentering innen og mellom stat, fylkeskommune og kommune kan være problematisk både i forhold til utvikling av nye spor og fornyelse av eksisterende
- Institusjonalisert samarbeid har en tendens til å stivne, henger etter når omgivelsene endres, kan forsterke innlåsing og stagnering
- Ingen naturlov – men det krever bevisst arbeid å få til å jobbe nytt med oppdagelsesprosesser
 - Offentlig sektor står ikke utenfor spesialiseringen, men er en aktiv deltaker
 - Koordinering av til dels motstridende interesser, inklusive sin egen, vs implementering av politiske vedtak – to forskjellige rolleregister
- Mange peker på **endringer i offentlig sektor som den største utfordringen for S3**

Strategier for smart spesialisering

- Strategier bør tilpasses både stedlige forutsetninger og faser i spesialiseringsprosessene
- Innovasjonsfremmende breddetiltak og klyngeutvikling for fornyelse, samskapende entreprenørielle oppdagelsesprosesser for nye spor
- Uansett behov for mer helhetlig virkemiddelbruk (policy mix) – eksempel koordinert innsats fra plan, skole, kultur, næring, samferdsel – og mellom forvaltningsnivå
- I Nordland er det pekt ut noen hovedinnsatsområder, spesialiseringer med høy eksportinntekt
- Utvikling av domener innenfor disse kan være satsplanker for ny vekst
- Kjerneidéene i disse satsplankene kan vanskelig komme fra offentlig sektor
- Nøkkelen ligger i utvikling av en felles mobilisering nedenfra! blant aktører i alle leire for å utvikle disse – noen ganger er det bare offentlig sektor som har ressurser og legitimitet til å få dette til å skje
- Ingen garanti for å lykkes – må ha is i magen og forstå når det er på tide å snu

Policy-konklusjoner for EDP-arbeid i EUs regioner

1. Støtt videreføring og omlegging av entreprenørielle oppdagelsesprosesser
2. Gjenoppta involvering av faktiske entreprenører med styrke
3. Oppgrader eksisterende mellomromsaktører og/eller skap nye
4. Legg fornyet vekt på å skape prosessene nedenfra
5. Lag byggverk for overnasjonalt samarbeid
6. Fokuser på prosjekter som skal adressere de store samfunnsmessige utfordringer
7. Bruk monitorering som veiledning, ikke som kontroll